

ANNA ANT CZAK
ROLE MIĘDZYNARODOWE UNII EUROPEJSKIEJ. ASPEKTY TEORETYCZNE

WIZJA PRESS,
WARSZAWA 2012, ss. 309

Już na początku tej recenzji, po wnikliwej lekturze niniejszej książki chciałbym podkreślić, że monografia ta zasługuje na uwagę zarówno specjalistów, jak i polityków oraz ekspertów, zajmujących się Unią Europejską i w ogóle współczesnymi stosunkami międzynarodowymi. Odznacza się ona logiczną, spójną konstrukcją, jasnym sposobem przedstawiania myśli i dojrzałą analizą oraz samodzielnymi ocenami, oryginalnymi tezami i wnioskami Autorki. Nie budzi też większych zastrzeżeń jej zawartość merytoryczna, oparta na bogatej bazie źródłowej, choć nie jest to praca pionierska w Polsce na temat Unii Europejskiej jako aktora współczesnych stosunków międzynarodowych i jej roli na arenie międzynarodowej, bowiem na ten temat już bogatą literaturę, zarówno krajową, jak i zagraniczną. Wystarczy tu podać prace np. takich autorów, jak: Stanisław Bieleń, Dariusz Milczarek, Ryszard Zięba, Janusz J. Węc, Zbigniew Czachór, Tomasz Stępniewski, Roman Kuźniar, Stanisław Parzymies, Krzysztof Szczerski i piszący te słowa.

Recenzowana praca składa się z sześciu rozdziałów, podzielonych na podrozdziały, obszernego, acz źle pod względem metodologicznym skonstruowanego wstępu i zakończenia, obszernej bibliografii oraz kilkunastu załączników.

We wstępie Autorka pisze o celach swojej rozprawy i próbuje uzasadnić potrzebę badań nad jej tematem oraz pokazuje jego znaczenie dla rozwoju nauk o polityce.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Konceptualizacja pojęcia roli międzynarodowej” składa się z dwóch części, poświęconych teoretycznym aspektom roli międzynarodowej poszczególnych uczestników stosunków międzynarodowych i próbom klasyfikacji ról międzynarodowych.

Rozdział drugi, zatytułowany „Potencjał wewnętrzny Unii Europejskiej”, składa się aż z pięciu części i jest najobszerniejszy w recenzowanej rozprawie. Mamy tutaj do czynienia z zachwianiem proporcji pomiędzy objętością całej pracy a jej poszczególnymi elementami składowymi. Rozdział ten *de facto* ukazuje czynniki warunkujące i realizujące aktywność UE na arenie międzynarodowej. Wyodrębnione zostały tu konkretne wskaźniki z poszczególnych sfer, które umożliwiają określenie mocnych i słabych obszarów funkcjonowania Unii Europejskiej w świecie w porównaniu do innych podmiotów prawa i stosunków międzynarodowych.

Rozdział trzeci, zatytułowany „Działania zewnętrzne Unii Europejskiej” ma charakter empiryczny, a zarazem opisowy, i jest poświęcony aktywności UE na forum międzynarodowym. Ukazuje główne kierunki w polityce zagranicznej Unii, definiując jej role międzynarodowe. W rozdziale tym Autorka dokonała zarazem identyfikacji głównych źródeł potęgi (mocy) Unii Europejskiej, porównując ją z innymi potęgami politycznymi i ekonomicznymi, a zwłaszcza Stanami Zjednoczonymi, Chinami i Rosją.

Rozdział czwarty, zatytułowany „Rodzaje ról międzynarodowych Unii Europejskiej” ukazuje role międzynarodowe UE (syntetyczne, cząstkowe i szczegółowe), które odzwierciedlają jej cele polityczno-strategiczne oraz pozycję na arenie międzynarodowej.

Rozdział piąty, pt. „Zespół ról międzynarodowych Unii Europejskiej”, stanowi kontynuację rozdziału czwartego i pokazuje całokształt ról międzynarodowych Unii Europejskiej, determinowanych jej potencjałami i celami strategiczno-politycznymi.

Rozdział szósty, pt. „Role międzynarodowe Unii Europejskiej a czynniki kształtujące jej kulturę polityczną i strategiczną” jest próbą określenia zależności pomiędzy zespołem ról międzynarodowych UE a kształtującą się kulturą polityczną i strategiczną, która nie jest mocną stroną Unii.

Celem głównym, jaki postawiła sobie Autorka w recenzowanej pracy, jest: *przedstawienie zespołu ról międzynarodowych Unii Europejskiej jako podstawy budowy potęgi opartej na miękkich środkach (tzw. soft power)* (s. 16). Anna Antczak stawia wiele ciekawych pytań badawczych oraz hipotez szczegółowych. Ponadto na przykładzie UE próbuje pokazać znaczenie teorii ról międzynarodowych jako istotnego narzędzia poznawczego w szeroko rozumianych badaniach nad polityką zagraniczną i bezpieczeństwem międzynarodowym poszczególnych aktorów występujących na scenie międzynarodowej.

Anna Antczak próbuje pokazać, że Unia Europejska poprzez realizację poszczególnych ról, które często nachodzą na siebie, tworzy własną sieć międzynarodowych powiązań, za pomocą której stara się uzależnić inne państwa

i w ten sposób wzmacniać swoje pozycje na arenie międzynarodowej. Autorka dowodzi tutaj, że specyfika międzynarodowych ról UE polega na tym, że są one adresowane do konkretnych odbiorców, dostosowywane do ich potrzeb oraz stanowią wyraz przemyślanych celów polityczno-strategicznych Unii. Role te definiowane są nie tylko ogólnie (bezosobowo), ale w stosunku do określonego państwa bądź regionu. Dzięki temu można wskazać na źródła potęgi Unii Europejskiej oraz uznać ją jako miękką potęgę budującą sieci zależności. To zaś pozwala na prognozę, bądź projekcję rozwoju i kształtu ról poprzez próbę określenia kierunku ich ewolucji, a nawet identyfikację ról przyszłych.

Zaletą recenzowanej książki jest rzetelna dokumentacja poszczególnych tez, hipotez i wniosków, o czym świadczą rozbudowane przypisy (często przypisy są bardziej intrygujące niż tekst główny pracy). Natomiast wadą są liczne powtórzenia pewnych treści i kwestii, będące efektem przyjętego przez Autorkę porządku problemowego.

Konkludując, mimo powyższych uwag krytycznych, chciałbym jednak wyraźnie zaznaczyć, że poziom naukowy i wartość merytoryczną tej pracy oceniam wysoko. Uważam, że recenzowana książka Anny Antczak zasługuje na uwagę nie tylko studentów politologii, europeistyki czy stosunków międzynarodowych, ale także badaczy, ekspertów i publicystów zajmujących się na co dzień współczesnymi stosunkami międzynarodowymi i rolą Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej.

Józef M. Fiszer